

Seria repetytoriów dla szkół średnich

JĘZYK POLSKI

DLA MATURZYSTY

TESTY

ś	ż	?	ó	ń	u	ę	rz	ł	ź	ć
q	ó	ź	ż	ć	?	ż	ć	ę	ś	u
?	rz	ń	u	ę	ł	ś	ó	u	?	ć
ś	ż	?	ó	ć	u	ę	rz	ł	ź	ó
q	ó	ź	rz	ć	?	ż	ć	ę	ś	u
?	ć	ń	u	ę	ł	ś	ó	ż	?	rz
ś	ż	?	ó	ń	u	ę	rz	ł	ź	ć
q	ó	ź	u	ć	?	ż	ć	ę	ś	u

NASZ CEL:
MATURA

ZDANA NA 100%

TWÓJ DOMOWY NAUCZYCIEL

PAWEŁ POKORA

JĘZYK POLSKI

DLA MATURZYSTY

TESTY

OLDSCHOOL

• STARA DOBRASZKÓŁA •

Redaktor serii: **Marek Jannasz**

Korekta: **Marek Kowalik**

Projekt okładki: **Teresa Chylińska-Kur, KurkaStudio**

Projekt makiety i opracowanie graficzne: **Kaja Mikoszevska**

© Copyright by Wydawnictwo Lingo sp. j., Warszawa 2015

www.cel-matura.pl

ISBN wydania elektronicznego: 978-83-7892-265-0

Skład i łamanie: Kaja Mikoszevska

1. MATURALNE ABC	7
1.1. Obowiązkowy ustny egzamin z języka polskiego	12
1.2. Obowiązkowy pisemny egzamin z języka polskiego (poziom podstawowy)	17
2. DOBRE RADY	21
2.1. Wskazówki dla zdających egzamin ustny	23
2.2. Wskazówki dla zdających egzamin pisemny	24
3. DO DZIEŁA – EGZAMIN USTNY	27
4. DO DZIEŁA – EGZAMIN PISEMNY	79
5. DLA PRZYPOMNIENIA	169
5.1. To się czyta	170
5.2. Terminy, pojęcia, definicje	174
5.3. Tablice chronologiczne epok literackich	188
5.4. O tym jest mowa – indeks nazwisk i tytułów	217

OLDSCHOOL

• STARA DOBRASZKOŁA •

Oto przed Wami „Język polski dla maturzysty. Testy”, czyli książka, która ma pomóc w przygotowaniach do egzaminu dojrzałości z języka ojczystego – zarówno do egzaminu ustnego, jak i do egzaminu pisemnego na poziomie podstawowym. Znajdziecie tu przede wszystkim zbiory zadań oraz zestawy pozwalające sprawdzić Waszą faktyczną wiedzę przed testem maturalnym.

Na repetytorium składa się kilka rozdziałów. Pierwszy z nich to **MATURALNE ABC**, gdzie czeka spora porcja konkretnych informacji dotyczących procedur związanych z majowymi sprawdzianami – dowiedzie się z niego m.in., jak przebiegają egzaminy, co wolno, a czego nie wolno w trakcie ich zdawania itp. Przede wszystkim jednak znajdziecie w tym rozdziale garść przydatnych wiadomości na temat samej matury z języka polskiego. Są tu np. omówienia rodzajów tekstów pojawiających się na ustnym egzaminie oraz wyjaśnienia dotyczące kształtu i zawartości arkuszy z pisemnej części egzaminu. Poznacie kryteria ich oceny, a także znajdziecie przegląd autentycznych pytań i tematów, które pojawiły się na maturach w ostatnich paru latach.

DOBRE RADY zawierają wskazówki mające ułatwić zdawanie matury z języka polskiego – formułować swoją wypowiedź na zadany temat i komponować wypracowanie.

Zasadnicza część repetytorium to rozdziały **DO DZIEŁA**. Jest w nich w sumie 20 zestawów zadań, stanowiących bogaty materiał powtórkowy zarówno do ustnego, jak i pisemnego egzaminu. Dzięki nim można raz jeszcze sprawdzić umiejętność czytania ze zrozumieniem zadanych tekstów i wykonywania na nich różnych działań, a także świadomość językową oraz wiedzę z zakresu językoznawstwa. Prócz tego możecie też przekonać się, jak piszecie rozprawki, jak formułujecie i argumentujecie własne stanowisko, a także w jaki sposób interpretujecie zadane teksty literackie.

Wszystkie przekrojowe tematy zawierają obszernie omówienia ich realizacji, a ćwiczenia otwarte i zamknięte opatrzone są kluczem z rozwiązaniami (pamiętajcie, że zamieszczone w repetytorium propozycje odpowiedzi na poszczególne zadania mają charakter podpowiedzi, sugestii. Nie traktujcie ich jako jedynie słusznych).

Na zakończenie mamy dla Was rozdział **DLA PRZYPOMNIENIA** m.in. ze słowniczkiem terminów literackich oraz tablicami chronologicznymi epok literackich. A zatem powodzenia i do dzieła!

Paweł Pokora

1.

MATURALNE ABC

1. MATURALNE ABC

Egzamin maturalny z języka polskiego – jak zawsze – składa się z dwóch **obowiązkowych** części: **ustnej** oraz **pisemnej na poziomie podstawowym**. Poza tym język polski można wybrać też jako jeden z przedmiotów dodatkowych (egzamin pisemny na **poziomie rozszerzonym**). W tym celu we wrześniu przedstawicie dyrektorowi swojej szkoły tzw. wstępną deklarację z informacją, jakie przedmioty i na jakim poziomie zdecydujecie się zdawać na maturze, a po półroczu, w wyznaczonym terminie, składacie deklarację ostateczną.

Uwaga: kto o tym zapomni, przystępuje do matury, zdając przedmioty na poziomie wybranym na początku roku szkolnego.

Wszystkie egzaminy (ustny i pisemny) odbywają się, oczywiście, w Waszej macierzystej szkole. Egzamin ustny ocenia przedmiotowy zespół egzaminacyjny, ale w jego składzie nie może być nauczyciela, który w ostatnim roku uczył Was języka polskiego. Natomiast arkusze egzaminów pisemnych, zarówno na poziomie podstawowym, jak i rozszerzonym, sprawdzają egzaminatorzy zewnętrzni z okręgowej komisji egzaminacyjnej – sam sprawdzian odbywa się pod okiem co najmniej trzech nauczycieli, jednak żaden z nich nie może być nauczycielem języka polskiego ani też Waszym wychowawcą.

Uwaga: nie wolno Wam prosić o wyjaśnienie pytań z arkusza, których nie rozumiecie. Nauczyciele mogą odpowiedzieć na wątpliwości dotyczące kodowania albo związane ze zrozumieniem instrukcji.

Obowiązkowe egzaminy z języka polskiego (ustny i pisemny na poziomie podstawowym) mogą obejmować swoim zakresem także zagadnienia z **gimnazjum** oraz ze **szkoły podstawowej**, a nie tylko wiedzę i umiejętności wskazane w podstawie programowej dla szkół ponadgimnazjalnych.

Liczą się procedury

Na egzamin nie zapomnijcie zabrać dokumentu potwierdzającego Waszą tożsamość, czyli po prostu dowodu osobistego. Jeśli zgubiliście go np. dzień przed maturą, weźcie paszport bądź inny dokument z aktualnym zdjęciem.

Musicie być punktualni i stawić się na godzinę, na którą został wyznaczony egzamin. W przypadku egzaminu pisemnego po rozdaniu uczniom arkuszy egzaminacyjnych nie będziecie wpuszczeni do sali, chyba że – w uzasadnionych sytuacjach – szef zespołu egzaminacyjnego pozwoli Wam dołączyć do pozostałych uczniów. Jednak zmarnowany czas będzie działał na Waszą niekorzyść, bo swoją pracę musicie skończyć o tej samej porze, co inni zdający.

W trakcie ustnego i pisemnego egzaminu nie wolno Wam mieć przy sobie żadnych urządzeń telekomunikacyjnych (w 2014 roku głośno było nawet o pewnym maturzyście-celebrycie, który rzekomo w sali egzaminacyjnej robił *selfie* telefonem komórkowym). Tymczasem choćby za wniesienie wyłączonego telefonu komórkowego karą jest unieważnienie egzaminu z danego przedmiotu.

I pamiętajcie: niezdanie albo nieprzystąpienie do jednego z ustnych lub pisemnych egzaminów nie niweczy Waszych wysiłków i nie stanowi przeszkody w zdawaniu matury z pozostałych przedmiotów.

Dodatkowo na egzaminie pisemnym na poziomie rozszerzonym obowiązuje bogatsza lista lektur, a sam egzamin ma sprawdzić nie tylko Waszą umiejętność interpretowania utworów pod względem treści, ale także – w większym stopniu, niż to ma miejsce w przypadku egzaminu na poziomie podstawowym – pod względem ich formy (rozpoznawanie stylów i gatunków). Poza tym ważna jest również umiejętność porównywania różnych tekstów

kultury (np. powieści z dziełem filmowym czy malarskim). Język polski jako maturalny przedmiot dodatkowy na poziomie rozszerzonym może wybrać **każdy abiturient**, bez względu na typ szkoły czy klasy, do której chodził. Warto pamiętać, że wynik z rozszerzonej matury z języka polskiego może mieć w przyszłości znaczenie dla niektórych komisji uczelnianych rekrutujących studentów. I wiadomość dotycząca statystyki: w 2014 roku niecałe 10% osób wybrało zdawanie języka polskiego na poziomie rozszerzonym.

Na egzaminie ustnym z języka polskiego do zdobycia jest **40 punktów**. A na obowiązkowym sprawdzianie pisemnym maksymalnie możecie uzyskać ich **70**. Aby zdać, z każdego z egzaminów musicie uzyskać **30%** wszystkich punktów możliwych do zdobycia. O wynikach egzaminu ustnego informuje się w dniu, w którym się odbył. Rezultaty sprawdzianu pisemnego ogłaszane są w późniejszym czasie – okręgowa komisja egzaminacyjna (OKE) przekazuje je przewodniczącemu zespołu egzaminacyjnego w terminie ustalonym przez dyrektora CKE.

W procentach

Według danych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej (CKE) w maju 2014 roku 10% maturzystów oblało maturę z więcej niż jednego przedmiotu, a 19% Waszych starszych kolegów i koleżanek czekały sierpniowe poprawki. Najlepsze wyniki mieli uczniowie z województwa lubuskiego (74% tzw. zdawalności). Z kolei najstąbiej spisała się młodzież w Zachodniopomorskiem (67%).

Obowiązkowy egzamin z języka polskiego zdało 94% uczniów – o 2% mniej niż w 2013 roku. Średnio zdobyli 51% punktów. Lepszy wynik uzyskali ci, którzy zdecydowali się zmierzyć z językiem polskim na poziomie rozszerzonym. Ich uśredniony dorobek to 65% punktów.

To potrafi zakłócić maturę

Z jakich powodów Wasi koledzy zgłaszali egzaminacyjne „reklamacje“?

Przed paru laty w Katowicach głośna muzyka z placu Sejmu Śląskiego uniemożliwiła licealistom wysłuchanie nagranych zadań z języka obcego, a innym razem uciążliwy atak kaszlu jednej z uczennic nie pozwalał skupić się na rozwiązywaniu zadań. Gdy wpłynęły skargi z tego tytułu, dyrektor OKE stwierdził, że są uzasadnione i nakazał powtórzenie egzaminów.

Uwaga: wyniki egzaminu maturalnego są ostateczne. Natomiast jeśli Waszym zdaniem w trakcie matury stało się coś, co utrudniało przebieg egzaminu, możecie w ciągu **48 godzin** od dnia egzaminu ustnego lub pisemnego zgłosić zastrzeżenia do dyrektora OKE. Jego obowiązkiem jest rozpatrzyć wniosek w ciągu tygodnia i – jeśli uzna to za stosowne – zarządzić powtórzenie egzaminu dla konkretnej osoby lub uczniów z jednej sali bądź w całej szkole. Po zakończeniu matur możecie przejrzeć swoje prace z języka polskiego i innych przedmiotów (OKE ogłasza terminy tzw. wglądu w prace, a wy musicie przedłożyć dyrektorowi OKE wniosek o ich udostępnienie).

Zawsze może też się zdarzyć tak, że z powodów losowych albo choroby nie będziecie w stanie przystąpić do majowych egzaminów maturalnych. Macie wówczas prawo zdać je w terminie dodatkowym, wyznaczonym na **czerwiec** (ustne egzaminy organizowane są w macierzystej szkole, o miejscu sprawdzianu pisemnego powiadamia na swoich internetowych stronach właściwa OKE). Natomiast egzaminy poprawkowe przypadają na **koniec sierpnia**.

1.1. OBOWIĄZKOWY USTNY EGZAMIN Z JĘZYKA POLSKIEGO

Od 2015 roku ma on nową formułę. Teraz nie polega na przygotowaniu prezentacji, ale wygłoszeniu **swobodnej wypowiedzi** na temat zagadnienia pojawiającego się w wylosowanym pytaniu (podstawą Waszego wystąpienia jest – dołączony do polecenia – tekst kultury). Na ustnym egzaminie liczy się twórcze myślenie, sprawność w formułowaniu własnych sądów, intelektualna dojrzałość i orientacja w problemach literatury i szeroko rozumianej sztuki.

Zadania na ustnej maturze opierają się na trzech rodzajach tekstów kultury:

- **tekstach literackich** (zadania z zakresu kształcenia kulturowo-literackiego);
- **tekstach popularnonaukowych i publicystycznych** (zadania z zakresu kształcenia językowego);
- **tekstach ikonicznych** (zadania z zakresu kształcenia kulturowo-literackiego).

W przypadku tematów, w których wykorzystuje się **teksty literackie**, możecie spodziewać się zarówno fragmentów tekstu epickiego, lirycznego, jak i dramatycznego. **Uwaga: niektóre teksty mogą być spoza kanonu lektur.** Jeżeli natomiast zadanie odnosi się do fragmentu obowiązkowej lektury (na egzaminie mogą być też pytania odnoszące się do lektur omawianych w gimnazjum), w wypowiedzi należy wykazać się również znajomością całego utworu. Ponadto w poleceniu wskazuje się też zazwyczaj, aby w swoim wystąpieniu zdający przywołał także inne teksty kultury.

Zadania z zakresu kształcenia językowego, wykorzystujące przede wszystkim **teksty popularnonaukowe i publicystyczne**, służą głównie sprawdzeniu wiedzy z zakresu nauki o języku (składni, frazeologii, leksyki, słotwórstwa itd.).

Przykładowy temat wykorzystujący tekst literacki

Oto próbne pytanie na ustną maturę przygotowane przez CKE:

Jak w tekstach kultury może być uwznioślona zwyczajność? Omów zagadnienie, odwołując się do przytoczonego fragmentu i do całości „Pana Tadeusza” oraz do innego tekstu kultury.

Adam Mickiewicz

„Pan Tadeusz”

Na Litwie much dostatek. Jest pomiędzy nimi
Gatunek much osobny, zwanych szlacheckimi;
Barwą i kształtem całkiem podobne do innych,
Ale pierś mają szerszą, brzuch większy od gminnych,
Latając bardzo huczą i nieznośnie brzęczą,
A tak silne, że tkanekę przebiją pajęczą
Lub jeśli która wpadnie, trzy dni będzie bzykać,
Bo z pajakiem sam na sam może się borykać.
Wszystko to Wojski zbadał i jeszcze dowodził,
Że się z tych much szlacheckich pomniejszy lud rodził,
Że one tym są muchom, czym dla roju matki,
Że z ich wybiciem zginą owadów ostatki.

Adam Mickiewicz, „Pan Tadeusz, czyli Ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z roku 1811 i 1812 we dwunastu księgach wierszem”, oprac. S. Pigoń, Wrocław 1982.

W pytaniu możecie spodziewać się np. fragmentu artykułu prasowego, wywiadu, książki naukowej, ale również tekstu literackiego. W wypowiedzi trzeba odwołać się do innych tekstów kultury, którymi mogą być m.in.: film, reklama, SMS. **Uwaga: ważne, żeby w wypowiedzi dotyczącej języka odnosić się także do własnych doświadczeń dotyczących komunikowania się.**

Trzeci rodzaj tekstów występujących na ustnym egzaminie stanowią **teksty ikoniczne**, czyli takie teksty kultury jak np.: dzieło malarskie, grafika, rzeźba,

Przykładowy temat wykorzystujący tekst naukowy

Oto próbne pytanie na ustną maturę przygotowane przez CKE:

Oceń trafność tezy poniższego tekstu, zgodnie z którą milczenie jest także sposobem komunikowania. W uzasadnieniu odwołaj się do podanego tekstu, wybranego tekstu kultury i własnych doświadczeń.

Upominanie się Cypriana Kamila Norwida o „opuszczoną” część mowy „we wszystkich gramatykach wszystkich języków” opierało się na przekonaniu, że milczenie jest równie ważne jak pozostałe składniki mowy. W istocie milczenie jest alternatywą dla mówienia. Izydora Dąmbska wyróżnia milczenie jako wyraz i środek ekspresji, jako środek taktyczny działania oraz jako objaw postawy duchowej człowieka – a wszystkie te typy milczenia mieszczą się w milczeniu znaczącym. W tym planie milczenie będzie zawsze komunikowaniem czegoś i może być zastąpione przez mówienie.

Przyjmując za podstawę to, że milczenie towarzyszy mówieniu, jest jego drugą stroną i jest również jego tłem, przyjrzyjmy się teraz takim sytuacjom społecznej komunikacji, w których równocześnie występuje mówienie i niemówienie (coś, co niezbyt zręcznie, ale adekwatnie można by określić jako mowomilczenie). Przy tym nie chodzi tu o zwykłe przemilczenia, czyli niemówienie, niewspominanie o czymś, zbywanie czegoś milczeniem, ale – o takie prze-

milczanie, które jest świadomym zatajeniem czegoś, przy równoczesnym mówieniu o tym samym przedmiocie, jednak mówieniu niepełnym, fragmentarycznym, selektywnym, bardzo często – intencjonalnym.

Spotkać go można niemal we wszystkich, bardzo różnorodnych sytuacjach, poczynając od kameralnych kontaktów prywatnych, a kończąc na sferze wielkiej polityki i międzynarodowej dyplomacji.

W naszej obyczajowości istnieje powszechnie akceptowana zasada, że o zmarłych nie mówi się źle, nawet przeciwnie – mówi się często bardzo dobrze, choć nie zawsze zasłużenie.

Sądowe zeznania świadków, ujawniających liczne drobne lub marginalne fakty sprawy, a przemilczających zasadnicze.

Dowcip polityczny – rozpowszechniony zwłaszcza w warunkach silnego reżimu ustrojowego, nieakceptowanej władzy, zaborów, okupacji – jest werbalną reakcją pokrywającą niewypowiedane: bunt, protest, dezaprobatę, milczącą bezradność, rozpacz.

Na podstawie: Kwiryna Handke, „Socjologia języka”, Warszawa 2008, s. 15–16, 25–28.

komiks itp. **Uwaga:** w odpowiedzi udzielanej na podstawie tekstu ikonicznego nie jest obowiązkowo wymagana wiedza z zakresu historii i teorii sztuki. Oczywiście, może być ona Waszym atutem, ale przede wszystkim komisja egzaminacyjna zwraca uwagę, czy potraficie omówić przekaz, jaki niesie dany tekst ikoniczny, odczytać intencje autora, a także umieścić jego dzieło w kontekście tekstów literackich.

Przykładowy temat wykorzystujący tekst ikoniczny

Oto próbne pytanie na ustną maturę przygotowane przez CKE:

W jaki sposób w tekstach kultury może być przedstawiane piękno zwykłych rzeczy? Omów zagadnienie, odnosząc się do obrazu „Mleczarka” Johannesa Vermeera oraz wybranych utworów literackich.

- Ustny egzamin z języka polskiego trwa **30 minut**.
- Składa się z trzech części:
 1. przygotowanie wypowiedzi (czas: ok. **15 minut**);
 2. wygłoszenie wypowiedzi (czas: ok. **10 minut**);
 3. rozmowa z zespołem egzaminacyjnym na temat wygłoszonej wypowiedzi (czas: ok. **5 minut**).
- Na maksymalną liczbę 40 punktów, które można uzyskać, składa się:
 - 16 punktów za **meritum** wypowiedzi;
 - 8 punktów za **organizację** wypowiedzi;

- 8 punktów za **język i styl** wypowiedzi;
- 8 punktów za **meritum i styl** rozmowy z komisją egzaminacyjną.

Musicie pamiętać, że w sali, w której trwa egzamin ustny, może przebywać równocześnie dwóch zdających uczniów (jeden przygotowuje się do odpowiedzi, a drugi udziela odpowiedzi przed komisją). **Uwaga: nie możecie korzystać z żadnych słowników ani własnych kartek.** W celu sporządzenia notatek w trakcie opracowywania odpowiedzi na zadany temat dostajecie czyste kartki opatrzone szkolną pieczęcią.

Papier albo komputer

Zadania na ustną maturę mogą być przygotowane w formie wydruków (losujecie kartkę z wydrukowanym zadaniem) albo elektronicznych plików na komputerze (losujecie bilet z numerem zadania oraz hasłem, dzięki któremu otworzycie dokument PDF z wyciągniętym numerem zadania).

Wybór technicznej strony przeprowadzenia ustnej matury należy do dyrekcji Waszej szkoły.

1.2. OBOWIĄZKOWY PISEMNY EGZAMIN Z JĘZYKA POLSKIEGO (POZIOM PODSTAWOWY)

Polega na wykonaniu poleceń zawartych w arkuszu egzaminacyjnym, składającym się z dwóch części: **testowej** oraz **wypracowania** (tekstu własnego).

W **pierwszej części arkusza** znajdują się **tekst** lub dwa **teksty nieliterackie** (publicystyczny, popularnonaukowy, polityczny) oraz – do każdego z nich – zestaw składający się z 5–7 zadań.

Mogą być to zadania:

- **otwarte**, które wymagają napisania własnej, krótkiej odpowiedzi lub uzupełnienia luki w tekście;
- **zamknięte**, polegające na wybraniu z kilku podanych odpowiedzi tych poprawnych (zadania wielokrotnego wyboru lub na dobieranie).

W **drugiej części arkusza** są dwa **teksty literackie**; do wyboru: utwór poetycki lub fragment prozy bądź dramatu, do których, na podstawie polecenia, należy napisać wypracowanie. Jeżeli fragment tekstu literackiego jest lekturą oznaczoną w podstawie jako obowiązkowa, należy odwołać się również do całości utworu. Wasz tekst własny musi mieć **minimum 250 słów**.

A jeśli będą błędy ortograficzne...

Ile błędów można zrobić w maturalnym wypracowaniu? Najlepiej – żadnego. Nie ma ustalonej minimalnej liczby „byków”. Poprawność zapisu ocenia się ze względu na liczbę błędów szacowaną odpowiednio do objętości tekstu oraz rozpatrując ich wagę.

Egzamin pisemny (w pierwszej części) sprawdza m.in. Waszą zdolność czytania ze zrozumieniem, świadomość językową i umiejętność wykonywania różnych działań na tekście. Z kolei wypracowanie (w drugiej części) to sposobność, żeby przekonać się, jak piszecie rozprawki, jak formułujecie własne stanowisko, odwołując się do konkretnego tekstu literackiego lub też jak interpretujecie tekst liryczny.

- Pisemny egzamin z języka polskiego trwa **170 minut**.
- Na maksymalną liczbę 70 punktów, które można uzyskać, składa się:
 - **20 punktów** za część pierwszą (test);
 - **50 punktów** za część drugą (wypracowanie).

W trakcie trwania egzaminu pisemnego nie możecie opuszczać sali, w której rozwiązujecie zadania.

Zgodnie z instrukcją zamieszczoną na pierwszej stronie arkusza egzaminacyjnego należy używać długopisu z czarnym tuszem, nie korzystać z korektora, a wszelkie błędne zapisy wyraźnie przekreślać.

Możecie natomiast sięgnąć po słownik ortograficzny lub słownik poprawnej polszczyzny, czyli do tzw. materiałów pomocniczych zapewnionych przez szkołę (jeden słownik na 25 zdających). Uwaga: do sali egzaminacyjnej wchodzić tylko z długopisem i dokumentem tożsamości. Przynoszące szczęście maskotki muszą zostać na korytarzu. Kto skończy rozwiązywać zadania przed upływem regulaminowego czasu, zgłasza to prowadzącym egzamin i może, za ich zgodą, opuścić salę.

Uwaga: więcej o zasadach, procedurach maturalnych, a także o kryteriach związanych z ocenianiem egzaminów maturalnych dowiedzie się na internetowych stronach Centralnej Komisji Egzaminacyjnej: www.cke.edu.pl

Giełda tematów

Niektórzy twierdzą, że znając tematy maturalnych wypracowań z ostatnich lat, można – na zasadzie eliminacji – wydedukować, co czeka nas na tegorocznym egzaminie pisemnym z języka polskiego. Oto kilka tematów wypracowań, które pojawiły się w niedawnym czasie:

- „Żołnierskie emocje bohaterów »Potopu« Henryka Sienkiewicza. Na podstawie przytoczonego fragmentu powieści omów stany emocjonalne, zachowania i sytuacje ukazanych w nim postaci”, „Na podstawie fragmentu »Wesela« Stanisława Wyspiańskiego porównaj poglądy Poety i Gospodarza na temat poezji narodowej oraz przedstaw sądy bohaterów o Polakach” (rok 2014)
- „Porównaj obrazy przeszłości i refleksje na temat pamięci ukazane we fragmentach noweli Elizy Orzeszkowej »Gloria victis« i w wierszu Krzysztofa Kamila Baczyńskiego »Mazowsze«. W analizie zwróć uwagę na osoby mówiące w obu tekstach”, „Co o autorytecie pisał w »Przedwiośniu« Stefan Żeromski i jaką mu wyznaczał rolę w życiu społeczeństwa? Analizując przedstawiony fragment, zwróć uwagę na stosunek bohaterów do autorytetów” (rok 2013)
- „Wyjaśnij symbolikę lewej i prawej strony oraz jej znaczenie dla wymowy utworu, analizując przytoczony fragment III części »Dziadów« Adama Mickiewicza. Zwróć uwagę na postać Nowosilcowa i postawy innych bohaterów wobec niego”, „Porównaj postawy życiowe Izabeli Łękiej i Joanny Podborskiej ukazane w podanych fragmentach »Lalki« Bolesława Prusa i »Ludzi bezdomnych« Stefana Żeromskiego. Odwołując się do znajomości utworów, zwróć uwagę na okoliczności, które miały wpływ na ukształtowanie osobowości bohaterki” (rok 2012)
- „Analizując wiersze »Gdy tu mój trup...« Adama Mickiewicza oraz »Światło w ciemnościach« Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, porównaj ukazane w nich obrazy świata marzeń i rzeczywistości. Wykorzystaj właściwe konteksty”, „Analizując podane fragmenty powieści Zofii Nałkowskiej »Granica«, przedstaw obraz Justyny i jej związku z Zenonem w oczach różnych bohaterów powieści. W kontekście całej powieści wyjaśnij, jakie konsekwencje wynikają z zestawienia odmiennych spojrzeń na bohaterów i relacje między nimi” (rok 2011)

Internetowa strona egzaminy.eu podaje, że w latach 2005–2012 statystycznie najczęściej powracającą epoką na egzaminie dojrzałości był romantyzm, autorem – Adam Mickiewicz, a rodzajem literackim – epika.

3.

DO DZIEŁA
– EGZAMIN
USTNY

3. CZĘŚĆ USTNA EGZAMINU MATURALNEGO

ZADANIE I

Temat: Wychodząc od analizy fragmentu fresku Michała Anioła z Kaplicy Sykstyńskiej („Stworzenie słońca i księżyc”), scharakteryzuj relację człowiek–Bóg widzianą oczami artystów różnych epok.

*Michał Anioł, Kaplica Sykstyńska, „Stworzenie słońca i księżyc”, 1508–1512,
źródło ilustracji: commons.wikimedia.org*

Przykładowy plan odpowiedzi

Wstęp

Ludzie zawsze zwracali się ku Bogu. Od dawna też zadawali sobie pytanie, czy jest on projekcją ludzkiej wyobraźni, czy istnieje niezależnie od człowieka.

Teza

Stosunek do Stwórcy zmienia się w różnych okresach, wraz z rozwojem myśli filozoficznej i historycznymi doświadczeniami ludzkości. Prowadzi od postawy pełnej uległości człowieka wobec Boga (średniowieczny teocentryzm), poprzez bunt przeciw niemu (romantyzm), aż do pytania, gdzie był Bóg podczas Holocaustu.

Rozwinięcie

Fresk Michała Anioła z **Kaplicy Sykstyńskiej** przedstawia Boga w momencie tworzenia Słońca i Księżycy. Stwórca wygląda niczym artysta, dynamicznym gestem kreujący dzieło sztuki. W tym ujęciu widoczny jest antropocentryzm doby odrodzenia. Człowiek jest miarą wszystkiego i to Bóg wyobrażony zostaje na podobieństwo renesansowego twórcy, kierującego się poczuciem piękna i harmonii. Podobna wizja, Boga-artysty, pojawia się u Jana Kochanowskiego („Pieśń XXV”/„Czego chcesz od nas, Panie”). Jednak ten sam poeta w innym utworze prezentuje nierówność w relacji człowieka z Bogiem (fraszka „Człowiek boże igrzysko”), powracając do toposu *theatrum mundi*, w którym bezwzględnie poruszamy się na wielkiej scenie świata. Z kolei oświecenie przynosi figurę Boga-genialnego zegarmistrza (Wolter), który, wprawiając w ruch mechanizm świata, nie poświęca mu swojej uwagi (deizm). Postawa sprzeciwu człowieka wobec Stwórcy znajduje się już w **Biblii**. Kryzys boskiego autorytetu mocno wybrzmiewa w twórczości romantyków, postępując wraz z poszerzaniem się ludzkiej autonomii (III część „Dziadów” Adama

Mickiewicza, „Faust” Johanna Wolfganga Goethego). Fluktuująca rzeczywistość, pojawianie się różnych prądów myślowych i katastroficznych idei powoduje, że ludzkość zdaje chylić się ku metafizycznemu upadkowi. Zrozpaczony artysta nie znajduje oparcia w Bogu chrześcijańskiego miłosierdzia i przebaczenia. Oskarża go jako manichejskiego złego Demiurga (hymn „Dies irae” Jana Kasrowicza). Trauma II wojny światowej (apokalipsa spełniona) prowadzić zaś może do ostatecznego rozstania się artysty i człowieka z Bogiem (wiersze **Tadeusza Różewicza**).

Podsumowanie

W relacji człowiek–Bóg nieustannie powracają, wpisane w ludzką naturę, pokora i bunt (niezgoda na cierpienie) oraz unaocznia się konflikt między *sacrum* a *profanum*. Człowiek pozostaje jednak istotą metafizyczną, m.in. przesiąkniętą żalem, że Bóg opuścił stworzone przez siebie dzieło (wiersz „Widokówka z tego świata” **Stanisława Barańczaka**).

4.

DO DZIEŁA
– EGZAMIN
PISEMNY

4. CZĘŚĆ PISEMNA EGZAMINU MATURALNEGO

ZESTAW I

Iwona Kochanowska, „Na drogach, a raczej bezdrożach” (fragment)

Napoleon Bonaparte po wkroczeniu na ziemie polskie zauważył sarkastycznie, że poznał tu piąty żywioł – błoto. Skoro na początku XIX w. zasłużyliśmy na takie miano, łatwo wyobrazić sobie wcześniejszy stan dróg. Były to z reguły trakty o nieutwardzonej nawierzchni, których jakość w największej mierze zależała od gleby i pogody. Nic więc dziwnego, że w podróży ustawicznie trzeba było naprawiać połamane koła i osie. Stałe mosty należały do rzadkości i przez rzeki przeprawiano się zazwyczaj brodem lub promem. Konie były podstawowym zwierzęciem pociągowym, choć do transportu na krótsze odległości wykorzystywano – szczególnie na wschodzie – tańsze i pewniejsze woły. Do przewozu towarów używano czterokołowych fur kupieckich, których ukośnie ustawione w stosunku do nawierzchni koła gwarantowały stabilność na wyboistych drogach. Przeciętna ładowność zarówno fury kupieckiej, jak i chłopskiej szacuje się na ok. 600 kg (przy zaprzęgu dwukonnym); większe wozy ciągnięte przez cztery bądź więcej koni mogły przewozić nawet jednotonowe ładunki, oczywiście na lepszych drogach. Szacuje się, że zaprzęgi takie dziennie pokonać mogły do 25 km.

Słaba władza centralna i nieliczne mieszczaństwo nie były w stanie udźwignąć ciężaru inwestycji drogowych, a dysponująca tanią siłą roboczą szlachta wolała korzystać z podwód (tj. pańszczyźnianej powinności przewozowej) lub spławu rzecznego. Używane wówczas statki: największe szkuty (nośność do 120 ton), dubasy (40–50 ton), bezmasztowe komięgi i lichtany, niewielkie baty oraz tratwy nie wymagały uregulowanych rzek. Stosowano zarówno żagle, jak i wiosła, a w miejscach trudnych do żeglugi – siłę zwierząt pociągowych, holujących statki wzdłuż brzegów. Z tego rodzaju transportu

korzystano najczęściej wiosną, kiedy poziom wód był najwyższy, oraz w sierpniu i wrześniu, kiedy trzeba było przewieźć zbiory. W żegludze śródlądowej największe znaczenie oprócz Wisły miały: Bug, Dźwina, Niemen, Noteć, Odra, San i Warta. W praktyce nie interesowano się splawnością rzek i nikogo nie obciążano obowiązkiem ich utrzymania. Dopiero w 1764 r. Komisja Skarbu Koronnego podjęła się tego zadania. Rozpoczęto także budowę kanałów mających zapewnić Rzeczpospolitej dostęp do Morza Czarnego (m.in. tzw. kanał Ogińskiego).

Istotna zmiana dokonała się w transporcie osobowym. Mężczyźni, zarówno stanu rycerskiego, jak i mieszczańskiego, podróżujący do tej pory wierzchem, przestali pojmować jako ujmę przesiadkę do karet i powozów. Symbolem społecznego statusu stała się kareta, której wielkość, zdobnictwo i liczba koni w zaprzęgu świadczyć miały o statusie właściciela. Trafnie ocenił swoich krajan Waclaw Potocki: „O czymże Polska myśli i we dnie i w nocy? Żeby sześć zaprzęgano koni do karocy”.

Iwona Kochanowska, „Na drogach, a raczej bezdrożach” w: „Pomocnik historyczny. Rzeczpospolita Obojga Narodów”, wydawca „Polityka”, Warszawa 2011.

Zadania

Zadanie 1. Cytat z Wacława Potockiego: „O czymże Polska myśli i we dnie i w nocy? Żeby sześć zaprzęgano koni do karocy” przywołany w ostatnim zdaniu tekstu ma charakter:

- A. aprobujący
- B. ironiczny
- C. polemiczny
- D. informacyjny

Zadanie 2. Dominującą w tekście Iwony Kochanowskiej funkcją językową jest:

- A. funkcja ekspresywna
- B. funkcja poetycka
- C. funkcja informatywna
- D. funkcja impresywna

Zadanie 3. Oceń prawdziwość zdań odnoszących się do tekstu Iwony Kochanowskiej, zaznaczając P (prawda) lub F (fałsz).

1.	W tekście pojawia się słownictwo naukowe.	P	F
2.	Tekst zbudowany jest na zasadzie porównania.	P	F
3.	W tekście autorka nie odwołuje się do konkretnych przykładów.	P	F

Zadanie 4. Na podstawie tekstu „Na drogach, a raczej bezdrożach” określ elementy aktu komunikacyjnego.

nadawca:

odbiorca:

komunikat:

kod:

Zadanie 5. Wypisz z ostatniego akapitu tekstu związek frazeologiczny i wyjaśnij jego znaczenie.

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 6. Z pierwszego akapitu wypisz jedno zdanie podrzędnie złożone przydawkowe.

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 7. W jakim celu autorka tekstu użyła w jego tytule wyrażenia: „a raczej”?

.....

.....

.....

.....

.....

1. B; 2. C; 3. 1F, 2F, 3F.
 4. nadawca: autorka, Iwona Kochanowska; odbiorca: czytelnicy; komunikat: tekst; kod: język pisany.
 5. "podróżować wierzchem" – podróżować konno.
 6. "Były to z reguły traktory o nieutwardzonej nawierzchni, których jakość w najwęższej mierze zależała od gleby i pogody".
 7. W celu zasygnalizowania wahaniami, co do użytego określenia: "na drogach".

KLUCZ

Temat

Przekraczanie ustalonych granic poznania. Na podstawie poniższego fragmentu „Sklepów cynamonowych” Bruno Schulza i innych tekstów kultury napisz, jakie fantastyczne wizje świata kreują pisarze.

Bruno Schulz, „Sklepy cynamonowe” (fragment)

Nie zapomnę nigdy tej jazdy świetlistej w najjaśniejszą noc zimową. Kolorowa mapa niebios wyogromniała w kopułę niezmierną, na której spiętrzyły się fantastyczne lądy, oceany i morza, porysowane liniami wirów i prądów gwiazdnych, świetlistymi liniami geografii niebieskiej. Powietrze stało się lekkie do oddychania i świetlane jak gaza srebrna. Pachniało fiołkami. Spod wełnianego jak białe karakuly śniegu wychylały się anemony drżące, z iskrą światła księżycowego w delikatnym kielichu. Las cały zdawał się iluminować tysiącnymi światłami, gwiazdami, które rzęsiście ronił grudniowy firmament. Powietrze dyszało jakąś tajną wiosną, niewypowiedzianą czystością śniegu i fiołków. Wjechaliśmy w teren pagórkowaty. Linie wzgórzy, włochatych nagimi różgami drzew, podnosiły się jak błogie westchnienia w niebo. Ujrzałem na tych szczęśliwych zboczach całe grupy wędrowców, zbierających wśród mchu i krzaków opadłe i mokre od śniegu gwiazdy. Droga stała się stroma, koń poślizgiwał się i z trudem ciągnął pojazd, grający wszystkimi przegubami. Byłem szczęśliwy. Pierś moja wchłaniała tę błogą wiosnę powietrza, świeżość gwiazd i śniegu. Przed piersią konia zbierał się wał białej piany śnieżnej, coraz wyższy i wyższy. Z trudem przekopywał się koń przez czystą i świeżą jego masę. Wreszcie ustał. Wyszedłem z dorożki. Dyszał ciężko ze zwieszoną głową. Przytuliłem jego łeb do piersi, w jego wielkich oczach lśniły łzy. Wtedy ujrzałem na jego brzuchu okrągłą czarną ranę. – Dlaczego mi nie powiedziałaś? – szepnąłem ze łzami. – Drogi mój – to dla ciebie – rzekł i stał się bardzo mały, jak konik z drzewa. Opuściłem go. Czułem się dziwnie lekki

i szczęśliwy. Zastanawiałem się, czy czekać na małą kolejkę lokalną, która tu zajeżdżała, czy też pieszo wrócić do miasta. Zacząłem schodzić stromą serpentyną wśród lasu, początkowo idąc krokiem lekkim, elastycznym, potem, nabierając rozpędu, przeszedłem w posuwisty szczęśliwy bieg, który zmienił się wnet w jazdę na nartach. Mogłem do woli regulować szybkość, kierować jazdą przy pomocy lekkich zwrotów ciała.

W pobliżu miasta zahamowałem ten bieg triumfalny, zamieniając go w przyzwoity krok spacerowy. Księżyc stał jeszcze ciągle wysoko. Transformacje nieba, metamorfozy jego wielokrotnych sklepień w coraz kunsztowniejsze konfiguracje nie miały końca. Jak srebrne astrolabium otwierało niebo w tę noc czarodziejską mechanizm wnętrza i ukazywało w nieskończonych ewolucjach złocistą matematykę swych kół i trybów. Na rynku spotkałem ludzi zażywających przechadzki. Wszyscy, oczarowani widowiskiem tej nocy, mieli twarze wzniesione i srebrne od magii nieba. Troska o portfel opuściła mnie zupełnie. Ojciec, pogrążony w swych dziwactwach, zapewne zapomniał już o zgubie, o matkę nie dbałem. W taką noc, jedyną w roku, przychodzą szczęśliwe myśli, natchnienia, wieszczę tknięcia palca bożego. Pełen pomysłów i inspiracji, chciałem skierować się do domu, gdy zaszedli mi drogę koledzy z książkami pod pachą. Zbyt wcześnie wyszli do szkoły, obudzeni jasnością tej nocy, która nie chciała się skończyć.

Bruno Schulz, „Sklepy cynamonowe; Sanatorium Pod Klepsydrą”,

Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1996.

Przykładowy plan odpowiedzi

Teza

- Twórcy – poprzez fantastyczne wizje – powołują w swoich dziełach nowe, alternatywne rzeczywistości (krecjonizm).

Rozwinięcie

- **„Sklepy cynamonowe”** Bruno Schulza to przykład prozy stanowiącej rodzaj autobiografii fantastycznej, wspomnień z dzieciństwa spędzonego w galicyjskim miasteczku, widzianego oczami chłopca. Elementy fabularne czy chronologia mają tu drugorzędne znaczenie.
- Na pierwszy plan wysuwa się obraz świata kształtowany przez narratora, pełen symboliki, nierzeczywistych wizji, doznań i zjawisk. Powołuje on do istnienia świat z pogranicza jawy i snu (brak związków przyczynowo-skutkowych, nielogiczność zdarzeń, ciągle metamorfozy ludzi, zwierząt i rzeczy). Wszystko zorganizowane jest wokół onirycznej deformacji. Liryczna proza (metamorfozy, wyolbrzymienia) służy mitologizacji czasu dzieciństwa.
- Np. w **„Weselu”** Stanisława Wyspiańskiego realizm miesza się z fantastyką, którego przedstawicielami są kolejne zjawy ze świata nadprzyrodzonego. Widma uosabiają lęki i kompleksy rzeczywistych osób. Ich wzajemne porachunki pozwalają mocniej wybrzmieć i symbolicznie uogólnić narodowo-społeczne spory. W **„Ferdydurke”** Witolda Gombrowicza mamy natomiast do czynienia z konwencją sennego koszmaru (powrót dorosłego mężczyzny do szkoły), co sprawia, że niezwykła, choć utrzymana w realistycznej konwencji sytuacja staje się surrealistyczna i groteskowa.

Podsumowanie

- Dzięki fantastycznym wizjom twórcy pomagają czytelnikom przekraczać kolejne granice poznania, stymulują ich wyobraźnię, każą szukać nowego spojrzenia na świat. Owa fantastyka może mieć źródło w przetworzonych wspomnieniach z dzieciństwa („**Sklepy cynamonowe**”), realizować się na styku dwóch rzeczywistości i oddziaływać na tę realistyczną („**Wesele**”) lub ujawniać się we śnie, który w dojmujący sposób wpływa na odczuwanie bohatera („**Ferdynand**”).